

gek'

een genot. Hem het zien doen, is een verrukking. Als het pas geeft, dirigeert Bavouzet's rechterhand de klanken die zijn linker strooit. Hij plaatst deze muziek in de ruimte, noot voor noot. Aan het slot van *Pour les sixtes* maakte zijn arm een machtig golfgebaar, om daarna met één vinger op de toets terecht te komen. Net voor hij de klank zou loslaten, maakte zijn vinger nog een schroefbeweging: de stervenskramp van de laatste noot.

'Er is één pianistisch element dat alleen Debussy heeft geïntrodu-

'Zelfs als ik aan de telefoon de "Berçeuze" als wachtmuziekje hoor, springen de tranen me in de ogen'

ceerd. Dat is het idee van ruimte. Afgezien van Stockhausen ken ik geen enkele andere componist die aan het klavier een kosmische dimensie heeft gegeven. Debussy vraagt aan de pianist om op zo'n manier te spelen dat de klank uit verschillende hoeken lijkt te komen.'

In *Pour les sonorités opposées* maakt Debussy dat idee heel penetrant. Drie opeenvolgende, identieke maten krijgen er elk een andere aanduiding. Eerst *doux*, dan *marqué*, daarna *expressif et pénétrant*. Begin er maar eens aan.

Bavouzet begon eraan, prettig stil. En sloopte vervolgens de muren van de zaal.

Jean-Efflam Bavouzet, gehoord in het Conservatorium Brussel op 25/11 (★★★★★). De Debussy-reeks 'Complete works for piano' is uit bij Chandos.

Liesbeth Van Impe en Pascal Weiss worden hoofdredacteurs van 'Het Nieuwsblad'

De Wetstraatjournaliste Liesbeth Van Impe en de nieuwsmanager Pascal Weiss zullen vanaf 1 januari 2014 samen *Het Nieuwsblad* leiden. Tot dan behoudt Guy Fransen als hoofdredacteur de eindverantwoordelijkheid van de krant. Vanaf 1 januari 2012 zullen Van Impe en Weiss hem wel bijstaan. Van Impe, nu al chef politiek bij de krant, wordt politiek hoofdredacteur. Weiss wordt hoofdredacteur nieuws.

Co-hoofdredacteur Geert Dewaele verliet de krant eind september. Hij leidde sinds januari 2010 de krant samen met Guy Fransen. Fransen zal in 2014 een nieuwe functie krijgen binnen het bedrijf. (red)

DIALECTATLAS TOONT EVOLUTIE VAN STREEKTALEN

Tot ziens, salu, ajuus, houdoe en dag hoor!

De 'Dialectatlas van het Nederlands' brengt streektalen overzichtelijk in kaart en toont aan dat dialecten blijven evolueren.

VAN ONZE MEDEWERKER
BERTHOLD VAN MARIS

UTRECHT | Dialectonderzoekers doen niets liever dan kaartjes tekenen. Waar in het Nederlandse taalgebied spreken ze met de zachte g en waar met de harde? Waar zeggen ze 'spijkerbroek' en waar 'jeans'?

Veel van die kaartjes zijn voor de leek moeilijk te lezen, omdat er soms wel twintig verschillende varianten op staan aangegeven met ieder zijn eigen symbooltje. Daarom is het goed dat er nu een boek is waarin honderd vijftig van die kaartjes zo bewerkt zijn dat ook het grote publiek ervan kan genieten.

Mooie, overzichtelijke kaartjes zijn het geworden. Ieder kaartje is voorzien van een uitgebreide toelichting. Allerlei bekende dialectkwesies komen voorbij. Waar zegt men 'Toon wast zich', waar 'Toon wast z'n eigen' en waar is het 'Toon wast hem'?

Op het kaartje over hoe men 'groter dan' zegt in de dialecten van het Nederlands, zie je in één oogopslag dat het in bijna alle dialecten 'groter als' is. Alleen in het westen van Vlaanderen zegt men liever iets anders, namelijk 'groter of'.

Soms wordt het lidwoord verbogen: ne man, 'n vrouw, e kind

Ook minder bekende maar daarom niet minder intrigerende zaken worden in beeld gebracht. Het lidwoord 'een' heeft in sommige delen van het taalgebied een mannelijke, een vrouwelijke én een onzijdige vorm (bijvoorbeeld: ne man, 'n vrouw, e kind). En in sommige dialecten zeggen ze niet 'Wie denk je dat ik in de stad heb gezien?' maar 'Wie denk je wie ik in de stad heb gezien?'

Elk kaartje is anders. De grenzen tussen de verschillende varianten van een klank, een woord of een zinsconstructie vallen bijna nooit samen met de grenzen tussen veronderstelde dialectgroepen zoals 'het Limburgs' of 'het Gronings'. Aan een goede, wetenschappelijk onderbouwde indeling in dialect-

groepen wordt trouwens al meer dan een eeuw gewerkt, met telkens andere resultaten. Nu eens werden er in het Nederlandse taalgebied zes dialectgroepen onderscheiden, dan weer achtentwintig of acht. Vroeger zag men het liefst de vroege geschiedenis van Nederland door die kaartjes heen schemeren: de huidige dialectverschillen zouden teruggaan op taalverschillen tussen de Franken, de Saksen en de Friezen.

Streektalen

Tegenwoordig spreekt men graag over 'streektalen', die beschermd dienen te worden, zoals 'het Limburgs' en 'het Nedersaksisch' (de dialecten van Oost- en Noord-Nederland). Maar wie al die kaartjes bekijkt en naast elkaar legt, ziet dat er geen duidelijk omliggende streektalen zijn. Met als enige uitzondering, misschien, het Fries. Bij de meeste kaartjes valt wel een interessant verhaal te vertellen. Er is bijvoorbeeld één groot aaneengesloten gebied waarin men 'sinaasappel' zegt. Daaromheen liggen kleinere gebieden, die niet met elkaar verbonden zijn, waar men 'appelsien' zegt. De dialectoloog concludeert uit dat geografische patroon dat 'appelsien' de oudste vorm is, die langzaam door de nieuwere vorm ('sinaasappel') wordt verdrongen.

Dat dialecten steeds weer veranderen en dat soms ook in tegengestelde richtingen doen, is mooi te zien op een kaartje over de varianten 'ik ben gekomen' en 'ik ben komen'. In Noord-Nederland zei men in de veertiende eeuw op veel plaatsen 'ick ben ghecomen' en is het nu overal 'ik ben komen'. Onder de rivieren is het precies andersom: daar zei men zes eeuwen geleden 'ick ben comen' en is het nu overal 'ik ben gekomen'.

Nicoline van der Sijs (red.),
'Dialectatlas van het Nederlands',
Prometheus, 368 blz., 39,95 euro.

De kaarten tonen waar in het Nederlandse taalgebied welke variant van een woord of uitdrukking wordt gebruikt. De variatie is vaak groot, blijkt uit de spreiding van de afscheidsgroet (kaart boven). En hoewel de bekende oranje citrusvrucht in het grootste deel van het taalgebied nog altijd 'appelsien' wordt genoemd, is de 'sinaasappel' bezig aan een opmars (onder).

DS-Infografiek | Bron: Dialectatlas
© Willem van den Goorbergh

DS-Infografiek | Bron: Dialectatlas
© Willem van den Goorbergh